

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו בסעודה שלישית שבת פרשת נח תש"פ לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון אלף קכ"ז

*

ומתחלה נבאר מה שנאמר בהמבול, ויגברו המים על הארץ חמשים ומאת יום (ו-כד). ובחתם סופר (כט:): כתב, הא שגברו כל כך ללא צורך, דודאי באיזה ימים כבר נימוח ונימוק כל אשר בארץ. נראה לכלות כל השדים אשר באויר העולם שגם הם נימוחו, דהרי משום הכי באו אל התיבה (רש"י ו-ט) ע"כ.

ויש לומר עוד, דמבואר בתיקוני זוהר (דף סו.) דעל האדם נרשם שם שד"י מלבר ושם הוי"ה מלגאנו. וכאשר פוגם וחוטא אסתלק מיניה שתי שמות הללו, ושריא עליה שט"ן מלגאנו, וסמאל"ל מלבר ע"ש. (והובא בישמח משה פ' מקץ עה"פ ירד ירדנו). והנה השתי שמות של הקדושה עולה ביחד בגימטריא כמספר ש"ם. ועל זה אומרים בעת כניסת הילד לברית מילה, כש"ם שנכנס לברית כן יכנס לתורה וכו' (שבת קלז:), שכמו ששורה עליו כעת שם שד"י ושם הוי"ה שמספרם ש"ם, כן יזכה להתעלות להכנס בשמות הללו גם להלאה לתורה ולחופה ולמעשים טובים, שלא יתחלפו. וזהו שבירך יעקב את בניו, המלאך הגואל אותי מכל רע יברך את הנערים, ויקרא בהם שמי ושם אבותי אברהם ויצחק (בראשית מח-טו). כי יעקב מופלג בקדושה היה, שאמר על ראובן כחי וראשית אוני (שם מט-ג), והיה שורה עליו השתי שמות של קדושה שמספרם ש"ם, וברך את בניו

אלה תולדות נח, נח איש צדיק תמים היה בדורותיו, את האלקים התהלך נח (ו-ט). ולהלן אמר לו ה', כי אותך ראיתי צדיק לפני בדור הזה (א-י). וברש"י ולא נאמר צדיק תמים, מכאן שאומרים מקצת שבחו של אדם בפניו, וכולו שלא בפניו (עירובין יח:) ע"כ. – גם להבין אריכות הלשון, את האלקים התהלך נח, דכיון שכבר אמר שהיה צדיק תמים, בודאי את האלקים הלך נח, שאם לא כן לא יתכן להיות צדיק תמים.

ותשחת הארץ לפני האלקים ותמלא הארץ חמס (ו-יא). וברש"י לשון ערוה ועבודה זרה, כמו פן תשחיתון ע"כ. וכן הוא במדרש (ב"ר לא-ו). ושוב אמר, ויאמר אלקים לנח קץ כל בשר בא לפני כי מלאה הארץ חמס מפניהם (ו-ג). וברש"י לא נחתם גזר דינם אלא על הגזל (סנהדרין קח). ע"כ. וכבר הקשו הא עריות ועבודה זרה חמורים מגזל, ולמה נחתם גזר דינם אלא על הגזל, שאמר קץ כל בשר בא לפני כי מלאה הארץ חמס. וגם להבין הלא אין בעל הרחמים פוגע בנפשות תחלה (ויק"ר יז-ד) ע"ש. וכאן נענשו תיכף בנפשות, קץ כל בשר בא לפני. עוד יש להבין, למה לא הגין על דור המבול זכותו של נח שהיה צדיק גמור, שלא יענשו בזכותו. ולאידך גיסא, אם אף על פי כן נגזר מבול על העולם, איך ניצול ממנו נח ובניו, הלא אמרו (בבא קמא ט.) מכיון שניתן רשות למשחית אינו מבחין בין טוב לרע ע"ש.

הקב"ה מדקדק כחוט השערה, כי למעלה בסביביו נשאר ההנהגה כפי מה שעלה במחשבה תחלה. וזהו שאמרו גבי רבי עקיבא, כך עלה במחשבה לפני (מנחות כט:), ע"כ. וזהו מה שמצינו כמה פעמים שאמרו חז"ל שפטור בבני אדם וחייב בדיני שמים (בבא קמא נה:), כי בשמים הדין חמור יותר.

וכמו כן נח, כפי מה שדנים כאן למטה את האדם במדת הרחמים, עלה בצדקתו להיות במדרגת 'צדיק תמים', ונח איש צדיק תמים היה 'בדורותיו', כפי הדין כאן למטה בדורותיו היה צדיק גמור. אבל בשמים ממעל, שדנים במדת הדין כפי מה שעלה במחשבה תחלה, אמר ה' כי אותך ראיתי צדיק 'לפני', לא זכה להקרא בתואר צדיק תמים, אלא צדיק לבד.

*

והנה מצינו בסדום שאמר ה', ארדה נא ואראה הכצעקתה הבאה עלי עשו כלה וגו' (בראשית יח-כא). ועיין באור החיים הק' שדקדק על לשון ירידה שאמר הכתוב ע"ש. ופירש באבן שלמה (פ' לך אות יח) דירידת ה' היתה לטובה, כי בשמים נשאר המדת הדין, ורצה ה' להתחסד, למצוא זכות למעשיהם, ואמר ארדה נא לארץ למטה, אשר שם שיתף ה' מדת הרחמים להדין, ואולי שם צעקתה אינה כמו שבאה אלי, כאשר הם נידונים למעלה ע"כ.

אמנם לאו כל אדם זוכה שבעת הדין ישתתף גם מדת הרחמים לחונן אותו, והוא על פי מה שכתוב בישמח משה (פ' אחרי') לפרש מה שאמרו חז"ל (ויק"ר כט) דסיבת מיתת נדב ואביהוא היתה בשביל שלא נשאו נשים. דלכאורה הלא מבואר בפסוק (ויקרא י-א) שמתו על שהקריבו אש זרה. וכתב דהענין הוא על פי מה שכתב העקרים (מאמר ד' פרק ל"ו) כי לפי שורת הדין ראוי שיהיה העונש נצחי, אבל רב חסד מטה כלפי חסד (ראש השנה יז), ומנהיג עולמו ברחמים, שיהיה השכר נצחי לאוהביו ולשומרי מצותיו, והעונש זמני ע"ש. והנה בתחלה עלה במחשבה לברוא את העולם בדין, וראה שאין העולם מתקיים עמד ושיתף מדת

ויקרא בהם שמ"י וש"ם אבותי, שגם בהם יקראו השמות שיש עלי ועל אבותי.

והנה השמות של טומאה, שט"ן וסמא"ל, עולים ביחד מספר ת"צ, והם יתרים על השמות של קדושה במספר ק"נ. והדור המבול הלא השחיתו את דרכם, וכל יצר מחשבות לבו רק רע כל היום, אם כן נתחלף אצלם שמות הקדושה, והשרו על עצמם שמות הטומאה שעולה יותר במספר מאה וחמשים, על כן גברו המים לעומת זה חמשים ומאת יום, להורות על מעשיהם, שעבור זה בא עליהם המבול. והמים טיהרו בחמשים ומאת יום, את אשר פגמו מספר זה בחטאיהם.

וזהו גם מה שאמר ה' לנח, 'קנים' תעשה את התיבה (וי-ד), להורות שעבור שהחליפו שמותם בקדושה לשמות טומאה, שעולה יותר במספר ק"ן, עבור זה תעשה התיבה. ועשיה היא לשון תיקון (רש"י יח-ח), וקני"ם תעשה את התבה, שיתוקן בזה מה שפגמו במספר ק"ן. ונראה דזהו מה שנאמר בהשלש עשרה מדות, ונק"ה לא ינק"ה (שמות לד-ז), שתוכה יש אותיות ק"ן, ומסובב בשם הוי"ה מדת הרחמים, כי באותיות ק"נ מרומז מה שפוגמים בהשמות הקדושים שיש על ישראל, ובמדת הרחמים של שם הוי"ה מנקה גם זאת].

*

והנה הכתוב אומר בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ (א-א). וברש"י ולא נאמר ברא ה', שבתחלה עלה במחשבה לבראותו במדת הדין, וראה שאין העולם מתקיים, הקדים מדת רחמים ושתפה למדת הדין. והיינו דכתיב (להלן ב-ד) ביום עשות ה' אלקים ארץ ושמים (ב"ר יב-ט) ע"כ. אמנם כל זה הוא רק כאן למטה בארץ, אין לעולם קיום בלי מדת הרחמים, אבל בשמים ממעל נשאר הדבר כפי מה שעלה בתחלה במחשבה שההנהגה היא במדת הדין. ומבואר בשל"ה הק' (פ' בראשית תורה אור אות ט) דלכן סביביו נשערה מאד (תהלים נג), ואמרו חז"ל (בבא קמא נ) שעם צדיקים

ולכן הגם שאין בעל הרחמים פוגע בנפשות תחלה, אלא מתחלה מעוררין האדם בנוק ביתו ומסחריו, נגעי בתים ובגדים, ורק אחר כך פוגע בנפשות, זהו רק כאשר הדין נידון במדת הרחמים, אין בעל 'הרחמים' פוגע בנפשות תחלה. אבל דור המבול שמלאה חמס, ולא עסקו בישוב העולם, הם נידונו במדת הדין, ועל כן נאבדו מן העולם. וזהו שאמר ה' לנח 'קץ כל בשר בא לפני', בדרך כלל פגיעת הנפשות זהו רק בסופו, כאשר לא הועיל לעורר עונש הממון וכדומה, אבל כעת 'קץ' כל בשר, מה שבדרך כלל בא בסופו, בא 'לפני', הנני מקדים לעשותו מיד, כי אין הם ראויים להיות נידון במדת הרחמים, כי מלאה הארץ חמס מפניהם.

*

ובזה היה נראה לבאר מאמרם (שבת לא.) אמר רב בשעה שמכניסין אדם לדין, אומרים לו נשאת ונתת באמונה וכו', עסקת בפריה ורביה וכו' ע"כ. ולכאורה כשמכניסין אותו לדין, הרי דנים אותו על כל תרי"ג מצות התורה, ולמה שואלין לו מתחלה על שתי מצות פרטיות איך קיים אותם, נשאת ונתת באמונה, עסקת בפריה ורביה. ולפי מה שנתבאר אתי שפיר, כי הדין על האדם יתכן בשתי אופנים, או במדת הדין כאשר עלה במחשבה תחלה, או באופן שישתף עמה מדת הרחמים, כי אין העולם מתקיים במדת הדין. אך זה תלוי במעשה האדם עצמו, אם עסק בישוב העולם יש לו הזכות להיות נידון במדת הרחמים שהוא קיום העולם, ולא כן מי שלא עסק בקיום העולם, או ביטל ישוב העולם, אין לו זכות זה. ולכן שואלים לו מתחלה, נשאת ונתת באמונה, עסקת בפריה ורביה, כדי לידע באיזה אופן לדון אותו, כי רק העוסק בישוב העולם, שמדקדק לישא וליתן באמונה, ומי שעוסק בפריה ורביה, אשר לא תוהו בראיה לשבת יצרה, אדם זה זוכה שהדין על כל מעשיו יהיו במדת הרחמים.

*

ונראה הטעם שלא הגין עליהם זכותו של נח שלא יענשו בפורענות של המבול, על פי מה דאיתא בגמרא (תענית כא:): בסורא הות דברתא [דבר], ובשיבבותיה דרב לא

הרחמים. נמצא דהתנהגות מדת הרחמים אינו אלא משום קיום העולם, ומי שאינו עוסק במצוה של פריה ורביה, הרי דאינו חושש על קיום העולם, דלא לתוהו בראיה לשבת יצרה (ישעיה מה-יח), נמצא נשאר עומד על תחלת המחשבה להתנהג במדת הדין. ולפי זה אתי שפיר, דבאמת חטא נדב ואביהוא היתה שהקריבו אש זרה, אך בשביל שלא נשאו נשים נענשו עליה במדת הדין ולא לפי מדת הרחמים עכ"ד.

ואם כן רק מי שעוסק בישוב העולם זוכה שידונו אותו במדת הרחמים, אבל מי שאינו מתעסק בקיום העולם, במדה שמודד מודדין לו, ואינו נידון במדת הרחמים שהיא רק משום קיום העולם. [וזהו הענין שאחר המבול אמר ה', ולא אוסיף עוד להכות את כל חי כאשר עשיתי (ח-כא), ואתם פרו ורבו וגו' (ט-ז)]. וכתב באור החיים הק', ודקדק לומר ואתם בתוספות וא"ו, לומר לצד שנשבעתי לכם שלא יכרת עוד כל בשר, גם אתם תקבלו לפרות ולרבות, ומעתה תנאי הוא הדבר, דשבועת ה' שלא יכרת וכו' היתה בתנאי שיקבלו לפרות ולרבות ע"ש. והיינו כי ה' נשבע לנח שיתנהג מעתה במדת הרחמים, ולא יגיע חרון אף עד כדי להביא עוד מבול על הארץ, כי יחוס על קיום העולם. אבל הנהגה זו היא בתנאי, ואתם פרו ורבו, שגם אתם תשתדלו בקיום העולם וכנ"ל].

ומעתה דור המבול, הן אמת שהשחיתו בעבודה זרה ובערוה, העבירות החמורות ביותר, מכל מקום עדיין לא היו דנים אותם מלמעלה בעונש חמור כזה למחות את כל היקום, כי הלא שיתף ה' מדת הרחמים בבריאת העולם כדי שיתקיים העולם. אבל בהיות 'כי מלאה הארץ חמס', שזהו ביטול ישוב העולם, לגזול ולחמוס מה ששייך לרעהו, על כן ביטלו בזה זכותם לדונם במדת הרחמים, ונידונו בחומר הדין. וזהו שאמרו 'לא נחתם גזר דינם אלא על הגזל', בודאי שעיקר העונש בא עליהם עבור עבירות החמורות שעברו, אבל מה שנחתם גזר דנים בדין כה חמור, איבוד העולם, בלי שום שיתוף מדת הרחמים, זה בא עבור שמלאה הארץ חמס.

הות דברתא. סברו מיניה משום זכותיה דרב דנפיש, אתחזי להו בחלמא, רב נפישא זכותיה טובא, והא מילתא זוטרא היא לרב, אלא משום ההיא גברא דקא משייל מרא זובילא לבי קבורה ע"ש. וכתב בענף יוסף שם דלכאורה מה יבצר או מה יגרע כח רב, אם נחשוב ונאמר כי הצלתם היתה מזכותו. ומה גם כי כל שכן הוא כי בכלל מאתים מנה.

שצדיק גמור אינו שולט בו המשחית, ומבחיך בין טוב לרע, ולכן לא הגיך זכותו על דורו. והראיה שהרי ניצול באמת מכל דורו שנאבדו בהמבול, והמשחית הבחיך בין נח לדורו, כי צדיק תמים היה בדורותיו. [שוב ראיתי בישמח משה (ריש פרשתנו) שהביא דברי הנזר הקודש הנ"ל, לבאר בזה הפסוקים הללו באופן אחר].

*

והשיב בזה הגאון רבינו יהונתן בספרו קשת יהונתן, כי הצלת הרשעים בזכות הצדיקים, הוא מטעם, כי כשיתן הוא יתברך המשחית לבא לנגוף ברשעים יפגע גם בהצדיק ממנו, להיותו בלתי מבחיך בין טוב לרע. אשר על כן באם הצדיק הוא שלם בצדקתו, והוא תמים עם אלקים, אשר גם אם יפול מצדו המון רשעים רבים, לא יאונה אליו כל רע, כי רב חילו לבלתי תת המשחית לפגוע בו, אז לא ינצלו הרשעים עבורו. ומעתה לפי מה שחשבו כי משום זכותא דרב לא היה הדבר בשבבותיה, הנה בזאת הקטינו צדקת האלקי הזה רב ע"ה, משום הכי אתחזי להו בחלמא, רב נפיש זכותיה טובא, כלומר הוא יוכל להנצל גם אם היה הדבר בשבבותיה, אלא משום ההוא דשייל מרא וחצינא עכ"ל. והאריך בזה בישמח משה (ר"פ נח) בשם הנזר הקודש (ב"ר מט-יד) דבצדיקים גמורים לא שייך בהו הך דמשניתן רשות למשחית אינו מבחיך, דגרסינן בגמרא (ע"ז ד.) כתיב (בראשית יח-כה) חלילה לך להמית צדיק עם רשע, וכתיב (יחזקאל כא-ט) והכרתי ממך צדיק ורשע. ומשני לא קשיא, כאן בצדיק גמור כאן בצדיק שאינו גמור, כלומר דבצדיק גמור אף משיתן רשות למשחית הוא מבחיך בו ע"ש.

והמוסר השכל היוצא מפרשה זו, שיש בכח האדם להתגבר על עצמו ועל ביתו, שלא יושפעו כלל מהנהגת העולם, כי בדור המבול היו כולם מושחתים עד שלא נשאר מהם עד אחד, ונח הנהיג עצמו וביתו היפוך כל העולם כולו, להיות צדיק תמים בדורותיו.

זכבר כתבו כי התיבה היה למגן ולמסתור שלא ישטוף נח במים הזידונים, שזה רמוז על בתי כנסיות ובתי מדרשות, שהם התיבה שמציל האדם, לקבוע עצמו שם לתורה ולתפלה, וכל שעה פנוי שאינו עוסק בפרנסתו, יש למצוא מקומו בבית המדרש, כי רק לימוד התורה מצלת מהיצר הרע, וכמו כן התפלות לרחמי שמים. והמלים והתיבות של תורה ותפלה, הם המצילים את האדם מהמבול שמקיף את העולם. וצוהר תעשה לתבה (ו-טו), להאיר עצמו ונשמתו בתיבות התפלה, שלא יהיו כמצות אנשים מלומדה, אלא שעה של דביקות לקונו, להבעיר נפשו ורוחו לאהבת קונו, בהתבוננות בעוצם גדולתו ותפארתו. ולא עוד אלא שכח התפלה היא להפוך כל צר"ה לצה"ר, וצהר תעשה לתבה, שתיבות התפלה יהפכו הצרה, לצאת מאפלה לאורה. וכל חיי האדם ומאורעותיו תלויים הכל באופן שמנצל השעות שהוא יושב בבית הכנסת, שהיא התבה המצלת האדם בגשמיות וברוחניות, שיוכל להתעלות בעבודתו עלי ארץ.

ולכן הקדים הכתוב נח איש 'צדיק תמים' היה בדורותיו, שהיה צדיק גמור, וממילא לא שייך אצלו לומר כיון שניתן רשות למשחית אינו מבחיך בין טוב לרע, כי 'את האלקים התהלך נח', גם נגד מדת הדין היה יכול לילך,

הגליין הזה נתנדב על ידי

לעילוי נשמת הרה"ח ר' פנחס יהודה ב"ר שמעון ע"ה נפטר מ"ו חשוון תשנ"ו - ת.נ.צ.ב.ה	מוה"ר ר' שרגא צבי פישמאן הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו באורחי בנו למול טוב	מוה"ר ר' שמעון שמעלצער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו באורחי בנו למול טוב	מוה"ר ר' יוסף שול שייך הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בנישואי בנו החתן חיים נ"י למול טוב
מוה"ר ר' מנחם מארקאוויטש הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בנישואי בתו למול טוב	מוה"ר ר' בנימין שאלאמאן הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בנישואי בתו למול טוב	מוה"ר ר' יושע חיים גאלדברגער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בנישואי בתו למול טוב	מוה"ר ר' משה שטיינבערג הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בנישואי בתו למול טוב
מוה"ר ר' מנחם כרייער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו למול טוב	מוה"ר ר' אהרן משה פרייעד הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בתו למול טוב	מוה"ר ר' יואל לאנדא הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו למול טוב	מוה"ר ר' שלמה יוסף ראאב הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בתולדת בנו למול טוב